

УДК: 94:[314.14:612.391](477)''1932/1933'':070.484(410)  
DOI: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2024-33-Dyazhur>

**Dyazhur Denys**

PhD student, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2931-2604>

email: [dyazhurd@gmail.com](mailto:dyazhurd@gmail.com)

**Bibliographic Description of the Article:** Dyazhur, D. (2024). The role of the «Manchester Guardian» newspaper in representing the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine. *Ukrainskyi Selianyn. Ukrainskyi Selianyn. [Ukrainian peasant]*, 33, 94–100. (In Ukraine). doi: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2024-33-Dyazhur>

**THE ROLE OF THE «MANCHESTER GUARDIAN» NEWSPAPER IN REPRESENTING THE HOLODOMOR OF 1932–1933 IN UKRAINE**

**Abstract. Objective of the Study.** The author aims to analyze the role of the British newspaper «Manchester Guardian» in covering the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine.

**Scientific Novelty.** The coverage of the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine by English-language media constitutes a significant aspect of the broader studies on the history of this tragedy. The materials of the «Manchester Guardian» require more detailed analysis. This article complements previous research by emphasizing the critical stance of this publication toward Soviet policies. The analysis of these materials reveals how the «Manchester Guardian» portrayed the Holodomor from humanitarian, economic, and socio-political perspectives. The newspaper's reports expose the Holodomor not only as an economic disaster but also as an act of systemic repression aimed at the destruction of the Ukrainian peasantry.

**Conclusions.** The «Manchester Guardian» gave particular importance to covering the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine, as this topic resonated deeply with European readers. On the one hand, they inspired parts of Western society to criticize the USSR and even raised concerns among some politicians. On the other hand, Soviet sympathizers perceived these articles as propaganda aimed at discrediting the new socialist order. While some saw in these reports a truthful depiction of the horrors of the Holodomor, others argued that the newspaper exaggerated the scale of the tragedy or misused facts to foster anti-Soviet rhetoric. Despite these polarized reactions, the articles contributed to shaping the image of the Soviet Union as a harsh, repressive system that disregarded human rights for political ideals. This, in turn, influenced subsequent perceptions of the USSR on the international stage.

**Keywords:** Holodomor, mass media, genocide, English-language media, USSR, «Manchester Guardian», Ukraine, Ukrainian peasantry.

**Дяжур Денис**

аспірант, кафедра археології та спеціальних історичних дисциплін, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2931-2604>

email: [dyazhurd@gmail.com](mailto:dyazhurd@gmail.com)

**Бібліографічний опис статті:** Дяжур, Д. Роль газети «Manchester Guardian» у відображенні Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. *Український селянин*. 2024. Вип. 33. С. 94–100. doi: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2024-33-Dyazhur>

**РОЛЬ ГАЗЕТИ «MANCHESTER GUARDIAN»  
У ВІДОБРАЖЕННІ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РР. В УКРАЇНІ**

**Анотація. Мета статті.** Автор статті ставить за мету проаналізувати роль британської газети «Manchester Guardian» у висвітленні Голодомору 1932–1933 рр. в Україні.

**Наукова новизна.** Висвітлення Голодомору 1932–1933 рр. в Україні в англомовних медіа є значущою частиною загальних студій з історії цієї трагедії. Детальнішого розгляду потребують матеріали газети «Manchester Guardian». Запропонована стаття доповнює попередні роботи, акцентуючи увагу на критичній позиції цього видання щодо радянської політики. Аналіз таких матеріалів виявив, яким чином «Manchester Guardian» відображала Голодомор з гуманітарного, економічного та соціально-політичного погляду. Матеріали «Manchester Guardian» розкривають Голодомор не лише як економічну катастрофу, а й як акт системного придушення, спрямованого на знищення українського селянства.

**Висновки.** Газета «Manchester Guardian» надавала особливого значення висвітленню Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, адже ця тема спричинила резонанс серед європейських читачів. У той час, коли багато країн на Заході спостерігали за СРСР як за експериментом у сфері соціальної справедливості та економічного прогресу, такі статті деміфологізували цю ідеалізовану картину. Проте реакція на статті була суперечливою. З одного боку, ці матеріали надихали частину західного суспільства на критику СРСР і навіть викликали занепокоєння серед деяких політиків. З іншого — симпатичні Радянського Союзу сприймали це як пропаганду, спрямовану на дискредитацію нового соціалістичного ладу. В той час, як одні бачили у цих публікаціях правдиву картину жахів Голодомору, інші стверджували, що газета перебільшує масштаби трагедії або зловживає фактами для формування антирадянської риторики. Незважаючи на неоднозначні реакції, ці статті зробили внесок у формування образу Радянського Союзу як країни з жорсткою, репресивною системою, яка нехтує правами людини заради політичних ідеалів, що вплинуло на подальше сприйняття СРСР на міжнародній арені.

**Ключові слова:** Голодомор, мас-медіа, геноцид, англомовні ЗМІ, Україна, СРСР, «Manchester Guardian», українське селянство.

### Постановка проблеми.

Для Європи, яка тільки-но оговталася після Першої світової війни і спостерігала за змінами у світовій політиці, новини про голод у СРСР мали важливе значення. Європейська преса відігравала значну роль у поширенні інформації про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні, але не всі видання зважувалися відкрито критикувати радянський режим. Однією з газет, яка висвітлювала тему Голодомору, була британська «Manchester Guardian» (сучасна «Guardian»). У серії статей, розміщених на її сторінках, йшлося про страждання українського народу, ставилися під сумнів політика Радянського Союзу щодо колективізації та використання нематеріальних ресурсів. Видання привертало увагу до моральних і політичних аспектів цієї трагедії, представляючи її не лише як економічну катастрофу, але й як акт системного нищення народу, що прагнув зберегти свою ідентичність та автономію. Тема Голодомору 1932–1933 рр. в Україні привертала увагу міжнародної громадськості. Журналісти «Manchester Guardian», які мали доступ до обмежених свідчень, стали одними з перших, хто відкрито заговорив про цю трагедію. Газета відіграла важливу роль у формуванні міжнародної думки про Радянський Союз як державу, яка готова йти на безпрецедентні заходи для контролю над населенням, навіть якщо це призводить до катастрофічних наслідків для людського життя.

У серії статей «Радянська влада і селянство» (The Soviet and the Peasantry) видання «Manchester Guardian» приділило значну увагу соціально-економічним аспектам життя українського селянства під час колективізації та Голодомору 1932–1933 рр. Дописувачі газети детально розкрили радянську політику конфіскації зерна, що залишала селян без засобів для виживання. Автори публікацій наголошували на тому, що радянська влада цілеспрямовано експортувала зерно, аби забезпечити економічні інтереси держави за кордоном, незважаючи на кризу голоду в країні.

### Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження Голодомору є багатоплановою науковою темою, до якої долучилися як іноземні, так і українські вчені. Вагомий внесок у вивчення питань, дотичних до теми нашої статті зробили Андрій Козицький<sup>1</sup>; Віктор Гудзь<sup>2</sup>; Андрій Міхеєв<sup>3</sup>; Володимир В'ятрович<sup>4</sup>.

Однак, незважаючи на вагомий внесок згаданих та інших науковців у вивчення питання висвітлення Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні в іноземних англомовних ЗМІ, досить велика частка публікацій, зокрема у газеті «Manchester Guardian», все ще залишається нерозглянутою.

### Мета статті.

Автор статті ставить за мету проаналізувати роль британської газети «Manchester Guardian» у висвітленні Голодомору 1932–1933 рр. в Україні.

1 Козицький А. Велика брехня. Методи, наративи та динаміка заперечення Голодомору. Харків. 2023. 368 с.

2 Гудзь В. Початковий етап дослідження історії Голодомору в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки».*

3 Mikheiev A. Reaction of the English-speaking world on the Holodomor 1932–1933 in Soviet Ukraine. *European philosophical and historical discourse.* 2022. 8, P. 26–32.

4 В'ятрович В. Як замовчати Голодомор—10 уроків від КГБ. URL: <https://varta.kharkov.ua/articles/1095511>.

### Виклад основного матеріалу.

Газета «Manchester Guardian» була заснована на початку XIX ст. в Манчестері, у Великобританії, як ліберальне видання, яке прагнуло представляти інтереси середнього класу та виступати за реформи в суспільстві. Спочатку газета приділяла значну увагу місцевим новинам, але з часом розширила свій вплив і стала національним і міжнародним джерелом інформації. «Manchester Guardian» послідовно дотримувалася принципів об'єктивності та високих журналістських стандартів, що сприяло її репутації як авторитетного джерела новин. У 1930-х роках газета почала активно висвітлювати міжнародні події, включаючи Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Особливість «Manchester Guardian» полягала в її готовності публікувати матеріали, які кидали виклик офіційній радянській пропаганді. У період 1932–1933 рр., коли радянська влада заперечувала Голодомор, це видання виступило платформою для висвітлення масштабів гуманітарної катастрофи.

Під час дослідження нами було проаналізовано 44 публікації, які стосувалися подій в Україні, колективізації, голоду та інших аспектів радянської реальності, опублікованих у «Manchester Guardian» протягом 1933 р. Ми виокремили такі їх основні типи.

Колонки (аналітичні замітки). Наприклад: «Sabotage in Russia. Grain collection» (Саботаж у Росії. Збирання зерна) (04.01.1933); «The Russian harvest mystery» (Таємниця російського врожаю) (22.09.1933).

Ці матеріали концентруються на аналізі радянської економічної та політичної ситуації, особливо щодо збору зерна та стану сільського господарства.

Статті. У них подано глибший контекст подій, наприклад: серія «The Soviet and the peasantry» (Радянська влада і селянство) (25–28.03.1933); «The Soviet countryside» (Радянське село) (17–21.10.1933).

У цих матеріалах розкрито взаємовідносини радянської влади та селянства, зацентовано увагу на примусовій колективізації та її негативних гуманітарних наслідках.

Листи до редакції та репортажі. Ця категорія є найчисельнішою та включає такі публікації, як: «Famine in Russia. Englishman's Story» (Голод у Росії. Історія англійця) (30.03.1933); «The harvest in the Ukraine. A visitor's impressions» (Урожай в Україні. Враження відвідувача) (28.08.1933); «Famine in Soviet Ukraine. A refugee's letter» (Голод у радянській Україні. Лист біженця) (02.09.1933).

Ці матеріали ґрунтуються на свідченнях очевидців та іноземних відвідувачів, які були свідками наслідків Голодомору. Особливо цінними є їхні детальні описи тогочасних умов життя українського селянства.

На сторінках «Manchester Guardian» йшлося про те, як радянська влада свідомо насильницькими методами вилучала зерно в українських селян, ігноруючи катастрофічні наслідки цих заходів для виживання населення. Така політика авторами дописів визначалася, як війна радянської влади проти селянства: «Класова війна велася енергійно, і пролетаріат, представлений ДПУ (Державне політичне управління) та військовими, здолав і повністю розгромив своїх ворогів серед селянства, які намагалися приховати трохи своїх продуктів, щоб прогодувати себе взимку», — йшло в одній з статей газети<sup>5</sup>. Такі дії спричинили масові страждання та смерті, що, за версією видання, були безпосереднім наслідком насильницької колективізації та політики центрального планування.

Низка розміщених у газеті матеріалів містила інформацію про занедбаний стан сільськогосподарських угідь. Зокрема, увагу було звернено на те, що «поля занедбані й заросли бур'янами; ніде не видно худоби, мало коней; тільки військові та ДПУ добре нагодовані, решта населення явно тероризоване голодом»<sup>6</sup>. Цей образ підкреслював контраст між ресурсами, що спрямовували на підтримку репресивного апарату, та голодом, від якого страждали селяни.

В окремих статтях акцентувалося на розриві між селянськими реаліями та радянською пропагандою. Тоді, як офіційні радянські видання звітували про успіхи колективізації та

5 The Soviet and the peasantry. Observer's note. I. Famine in North Caucasus. (1933). *Manchester Guardian*, Sat, Mar 25. P. 14.

6 The Soviet and the peasantry. Observer's note. III. Poor harvest in prospect. (1933). *Manchester Guardian*, Tue, Mar 28. P. 9.

позитивні наслідки індустріалізації, реальні умови життя українських селян малювались у газеті «Manchester Guardian» у похмурих тонах. Дописувачі цієї газети звертали увагу на дегуманізацію селян, яких більшовики трактували, як ресурс, що підлягав контролю з боку держави. Як зазначала редакція: «Селянство в цьому регіоні мало забезпечувати експорт для фінансування п'ятирічного плану; їх треба було, — як сказав Сталін, — зробити «резервом пролетаріату»; і ці «резерви» треба було мобілізувати, зробити доступними, тобто колективізувати»<sup>7</sup>. Фактично у такий спосіб редакція газети показувала, що радянський уряд розглядав голод не як трагедію, а як побічний ефект політики, яку не збиралися змінювати.

Серія статей «The Soviet and the Peasantry» у «Manchester Guardian» містила чітку політичну критику радянської політики колективізації, підкреслюючи її репресивний характер. Газета засуджувала підхід радянської влади до управління сільським господарством, характеризуючи його як механізм примусового контролю та експлуатації селянства. Як зазначав один із авторів, «політичні відділи, що складаються переважно з військових та ДПУ, були створені по всій країні і відповідали за збір урожаю. Вони женуть селян у поля, змушують їх працювати і забирають більшу частину того, що вони виробляють»<sup>8</sup>. Ці політичні відділи, за описом газети, стали основним інструментом примусу, що підтримував систему збору врожаю, незважаючи на жахливі умови, в яких насправді перебували селяни України у 1932–1933 рр.

Навіть коли партія почала перейматися «запамороченням від успіхів», зважаючи на масштаби і наслідки колективізації, це не змінювало реалій для селян, які були змушені працювати в умовах, що не забезпечували їм основних засобів до існування<sup>9</sup>. Одним із основних об'єктів критики з боку видання була радянська політика примусового вилучення зерна та ресурсів у селян без врахування їхніх основних потреб, що призводило до голоду і страждань. У виданні неодноразово висловлювалася думка, що радянська держава ставила політичні та економічні інтереси вище за життя мільйонів своїх громадян, залишаючи їх без продовольства для виконання експортних зобов'язань.

Критика також спрямовувалася на авторитарний характер радянського уряду, який, за словами журналістів, не зважав на наслідки своєї політики для населення. «Manchester Guardian» вказувала на те, що радянська влада свідомо використовувала голод як інструмент політичного контролю, знищуючи опір селян, які виступали проти колективізації: «Політика не могла бути неправильною, а тому повинні бути винні — окремі особи чи класи. Це призводило до нової хвилі репресій, спрямованих цього разу не лише проти куркулів, але й проти кожного, хто підозрювався у протидії політиці уряду»<sup>10</sup>.

Автор статті, уривок якої було розглянуто вище, об'єктивно відтворив цей процес як війну радянського режиму проти власного народу. Ворожість радянської влади була спрямована безпосередньо на селянство, яке вважалося носієм української національної ідентичності та традиційного укладу життя. У такому контексті критика газети стосувалася морального складника політики радянської влади, яка, на думку автора, принесла свідомі людські жертви заради політичних цілей.

У серії статей «Радянська влада і селянство» українські селяни зображені як жертви радянської політики колективізації та примусового вилучення зерна. Автори неодноразово підкреслювали їхню повну беззахисність перед всевладдям репресивного державного апарату, який ставився до селян як до ресурсу для досягнення політичних цілей. Відповідно до цього, радянська влада не зважала на селян, на їхнє життя та добробут, коли мова йшла про реалізацію колективістських планів. Як зауважувала газета, Україна завжди була територією з власною культурою та традиціями, «більше окремою країною, ніж Північний Кавказ», з її «південним, а не східним» характером та «достатком, до якого люди звикли»<sup>11</sup>. Проте тепер

7 The Soviet and the peasantry. Observer's note. I. Famine in North Caucasus. (1933). *Manchester Guardian*, Sat, Mar 25. P. 14.

8 The Soviet and the peasantry. Observer's note. III. Poor harvest in prospect. (1933). *Manchester Guardian*, Tue, Mar 28. P. 9.

9 The Soviet and the peasantry. Observer's note. I. Famine in North Caucasus. (1933). *Manchester Guardian*, Sat, Mar 25. P. 14.

10 Так само, С. 14.

11 The Soviet and the peasantry. Observer's note. II. The hunger in the Ukraine. (1933). *Manchester Guardian*, Mon, Mar 27. P. 9.

вона також голодує і «голод» — це слово, яке автор чув найчастіше під час своїх подорожей Україною в 1932–1933 роках<sup>12</sup>.

Газета акцентувала увагу і на катастрофічних умовах, в яких опинилися українські селяни, що змушені були жити в постійному голоді та страху. Видання подавало інформацію, в якій йшлося про те, як люди втрачали усе, що мали в умовах примусової колективізації. У цьому злидненному стані, як підкреслювала «Manchester Guardian», селяни намагалися вижити на «картоплі й просі з серпня» і часто не мали хліба чи м'яса, як раніше<sup>13</sup>. Автор статті додавав: «Україна до революції була одним з найбільших світових виробників пшениці, а тепер, щоб знайти селян у більш нещасних умовах, треба поїхати до Аравії»<sup>14</sup>. Опис голодних і зневірених селян, змушених боротися за виживання без підтримки чи допомоги з боку влади, об'єктивно відтворював реальність, в якій перебували мільйони українців під час Голодомору 1932–1933 рр. в Україні.

У статтях також детально описано фізичні та емоційні страждання селянства, яких воно зазнало від геноцидної політики радянського уряду. Газета описувала зміни в настроях селян, які відчували себе забутими та покинутими, що підкреслювало дегуманізацію та відчай, в якому перебувало сільське населення України. «Інколи тіла селян, що просили підвезти їх на поїзді від однієї станції до іншої, були опухлими — неприємне видовище викликане нестачею їжі», — зазначав автор, змальовуючи жахливий стан людей<sup>15</sup>. Ці описи надають виразності моральному осуду політики, що зруйнувала життя мільйонів селян.

На сторінках часопису йшлося і про соціальний розрив, який виник унаслідок колективізації та руйнування традиційного укладу життя селян. «Manchester Guardian» підкреслювала, що політика колективізації знищила звичний спосіб життя українського селянства, залишивши його у стані соціальної ідентифікаційної кризи. В одному з матеріалів як приклад газета подала діалог із селянином, який говорив: «До революції у нас була корова і достатньо, щоб її годувати; було багато хліба, іноді навіть м'ясо. Тепер у нас тільки картопля і просо»<sup>16</sup>. Ці слова відображають настрої серед селян, передаючи їх зневіру у владі, спричинену колективізацією, яка забрала у них не лише матеріальне, а й соціальне та культурне життя.

Серія статей у «Manchester Guardian» позначена нищівною критикою негативної радянської політики та її впливу на українське селянство. Видання використовувало яскраво емоційні формулювання, аби підкреслити наслідки голоду і відсутності людяності у ставленні радянської влади до свого народу. Крім того, у статтях наведено описи голодуючих і зневірених людей, щоб підкреслити безпорадність українського селянства. Анонімний автор статті зазначив, що бачив, як у Дніпропетровську під конвоєм вели партію селян, «очевидно куркулів», що підкреслювало беззахисність і страх у суспільстві<sup>17</sup>. Такий підхід дозволяв газеті звертатися до моральних цінностей читачів і підсилити критичне ставлення до політики колективізації, демонструючи, що її наслідки виходять за рамки суто економічних питань і мають глибокий гуманітарний вимір.

Риторика газети часто підкреслювала розрив між офіційною пропагандою Радянського Союзу та реальністю, яку описував автор. «Manchester Guardian» висміювала твердження радянської влади про успіхи колективізації, показуючи, що ці заяви йдуть у розріз із реальними стражданнями на місцях, піддавала сумніву правдивість офіційної радянської інформації, а також розкривала деструктивність і фальшивість радянської пропаганди, протиставляючи їй інформацію про реальне становище голодуючих селян.

Висвітлення цієї теми спричинило резонанс серед європейських читачів. Тоді, як багато країн на Заході спостерігали за СРСР як за експериментом у сфері соціальної справедливості та економічного прогресу, такі статті спростовували цю ідеалізовану картину. Реакція

<sup>12</sup> Так само, С. 9.

<sup>13</sup> Так само, С. 10.

<sup>14</sup> Так само, С. 10.

<sup>15</sup> Так само, С. 10.

<sup>16</sup> Так само, С. 10.

<sup>17</sup> Так само, С. 10.

на статті з боку читачів була суперечливою. З одного боку, ці матеріали надихали частину західного суспільства на критику СРСР і навіть викликали занепокоєння в окремих політиків. З іншого — симпатки Радянського Союзу сприймали це як пропаганду, спрямовану на дискредитацію нового соціалістичного ладу. Тоді, як одні бачили у цих публікаціях правдиву картину жахів Голодомору, інші стверджували, що газета перебільшує масштаби трагедії або зловживає фактами для формування антирадянської риторики.

У відповідь на публікації, розміщені у «Manchester Guardian», з'явилася значна кількість листів від читачів із різними поглядами на ситуацію в Україні. Вони відображали неоднозначне сприйняття читацькою аудиторією повідомлень про голод у Радянському Союзі, що можна пояснити, зокрема, впливом радянської пропаганди. Окремі автори листів підтримували позицію газети про існування голоду в Україні та інших регіонах СРСР, описуючи жахливі умови життя селян і підтверджуючи правдивість інформації, поданої в статтях. Інші — заперечували факт голоду або ставили під сумнів точність і об'єктивність висвітлення цієї теми, часто демонструючи симпатії до радянської влади.

Серед тих, хто виступав на захист радянської політики і заперечував голод, була Джоан Бошамп — британська соціалістка та прихильниця СРСР. Її листи до редакції відображали точку зору, що голод є перебільшенням або вигадкою і що повідомлення про нього є частиною антирадянської пропаганди. Наприклад, в одному зі своїх листів під назвою «Врожай у Росії. Організовані тури» вона писала що «у липні цього року я проїхала сотні миль по Радянській Україні без гіда чи перекладача, звичайними російськими потягами («третій» клас), заповненими звичайними росіянами — селянами, робітниками, червоноармійцями тощо, з якими я спілкувалася абсолютно вільно. Я розмовляла із селянами та купувала у них їжу на численних станціях, де ми зупинялися»<sup>18</sup>. Поширення подібних повідомлень демонструє, як радянська пропаганда впливала на західних симпатиків та формувала їхню думку, навіть коли факти свідчили про протилежне.

З іншого боку, одна з публікацій за авторством Гарета Джонса є відповіддю на серію статей «The Soviet and the Peasantry». У ній він підтримав позицію «Manchester Guardian» про реальність голоду та складну ситуацію українського селянства. Г. Джонс описав власні спостереження, зроблені під час поїздок до Росії та України, де він бачив знедолене селянство, виснажене нестачею їжі. Він підтвердив, що в багатьох селах запаси їжі закінчилися задовго до наступного врожаю, і люди змушені були жити в умовах, які загрожували їхньому життю: «У майже кожному селі запас хліба закінчився два місяці тому... і селяни запевнили мене, що мешканці тих хат помирають від голоду»<sup>19</sup>.

Він також зазначив, що його свідчення збігаються з даними, отриманими від інших іноземців, що перебували в СРСР, а також з інформацією, отриманою від селян, які підтверджували реальність голоду. Його лист є вагомим і не єдиним контраргументом проти заперечень з боку радянських симпатиків і, зокрема, підкреслює, що справжня ситуація в Україні була критичною та значно гіршою, ніж намагалася представити радянська влада. Статті серії «Радянська влада і селянство» сприяли початку дискусії серед читачів газети, листи яких впродовж другої половини 1933 р. регулярно публікувалися на сторінках газети «Manchester Guardian», сприяючи висвітленню факту голоду в Україні та боротьбі з дезінформацією стосовно Голодомору 1932–1933 рр.

### Висновки.

Статті серії «Радянська влада і селянство» відображають чітку позицію «Manchester Guardian» щодо радянської політики: видання говорило про неї як фактично гуманітарну катастрофу, що стала наслідком жорсткої, репресивної політики радянського уряду. Газета не лише подавала факти, але й застосовувала емоційно забарвлену риторику, щоб викликати співчуття до українського народу та обурення щодо дій СРСР. Статті демонструють глибокий скептицизм щодо радянської системи, підкреслюючи її байдужість до життя та добро-

<sup>18</sup> Beauchamp, J. (1933). The harvest in Russia. «Managed tours». *Manchester Guardian*, Thu 07. P. 18.

<sup>19</sup> Jones G. (1933). The peasants in Russia. Exhausted supplies. *Manchester Guardian*, Mon, May 08. P. 18.

буту населення, а також безжальне ставлення до селянства. «Manchester Guardian» відкрито критикувала радянський уряд, описуючи його дії як цілеспрямоване знищення українського селянства і робила це в той час, коли багато західних країн намагалися не помічати цієї проблеми, зважаючи на власні політичні та економічні інтереси. Такі публікації формували у читачів розуміння того, що ситуація в Радянському Союзі не є просто внутрішньою кризою, а має глобальні наслідки. У такий спосіб «Manchester Guardian» стала важливим інструментом протистояння радянській пропаганді, показуючи світу реальність, яка залишилася прихованою за залізною завісою Радянського Союзу.

Отже, необхідно зазначити що розглянуті матеріали є надзвичайно важливим джерелом не лише для вивчення історії Голодомору 1932–1933 рр., але й для аналізу впливу пропаганди на сприйняття історичних подій. Подальше дослідження публікацій у «Manchester Guardian» та інших англomовних виданнях передбачає проведення детального аналізу змісту цих текстів, перевірку наведених у них фактів, а також порівняння достовірних свідчень про Голодомор із матеріалами, що містили елементи радянської пропаганди. На особливу увагу також заслуговує переклад цих статей на українську мову, що дозволить зробити їх доступними для ширшої аудиторії та сприятиме глибшому розумінню не лише Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні, але й ролі ЗМІ у формуванні уявлень про історичні події.

### References:

1. Beauchamp, J. (1933). The harvest in Russia. «Managed tours». Manchester Guardian, Thu 07, 18. [in English].
2. Gudzyk, V. (2014). Pochatkovyi etap doslidzhnia istorii Holodomoru v Ukraini. [The initial stage of research of the famine in Ukraine]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» [Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»]*, 22, 234–246. [in Ukrainian].
3. Holodomor 1932–1933 rr. v Ukraini na storinkakh hetmans'koyi presy: hazety «Sich» i «Nash styah» [The Holodomor of 1932–1933 in Ukraine on the Pages of Hetmanate Press: Newspapers «Sich» and «Nash styah»]. 2024. Cherkasy. [in Ukrainian].
4. Jones G. (1933). The peasants in Russia. Exhausted supplies. Manchester Guardian, Mon, May 08, 18. [in English].
5. Kozyskyi, A. (2023). Velyka brekhnia. Metody, naratyvy ta dynamika zaperechennia holodomoru. [The Big Lie: Methods, Narratives, and Dynamics of Holodomor Denial]. Kharkiv. [in Ukrainian].
6. Mikheiev, A. (2022). Reaction of the English-speaking world on the Holodomor 1932–1933 in Soviet Ukraine. *European philosophical and historical discourse*, 8, 26–32. [in English].
7. The Soviet and the peasantry. Observer's note. I. Famine in North Caucasus. (1933). *Manchester Guardian*, Sat, Mar 25, 13–14. [in English].
8. The Soviet and the peasantry. Observer's note. II. The hunger in the Ukraine. (1933). *Manchester Guardian*, Mon, Mar 27, 9–10. [in English].
9. The Soviet and the peasantry. Observer's note. III. Poor harvest in prospect. (1933). *Manchester Guardian*, Tue, Mar 28, 9–10. [in English].

Надійшла до редакції / Received: 22.10.2024

Схвалено до друку / Accepted: 30.11.2024